

Tisková zpráva
19. května 2020

Pětina českých dětí má nízkou zdravotní gramotnost

Až pětina školáků ve věku 13–15 let má problém vyznat se v otázkách týkajících se zdraví. Neorientují se v pokynech od lékařů. Nedokážou vyhodnotit informace o zdraví, které se k nim dostanou. Děti si často také neuvědomují dopady životního stylu na vlastní zdraví. Vyplývá to z dat mezinárodní studie HBSC, kterou koordinuje Univerzita Palackého v Olomouci (UP).

- Bezmála pětina dětí (18,2 %) má nízkou úroveň zdravotní gramotnosti (ZG).
- Úroveň ZG se promítá do zdravotního stavu dětí – nižší úroveň znamená horší výsledky v řadě kritérií, jako jsou psychosomatické obtíže nebo riziko depresí.
- Děti s nízkou ZG: 2× vyšší pravděpodobnost opakované opilosti nebo experimentů s marihuanou. 3× vyšší riziko pravidelného kouření.
- O něco větší procento zdravotně negramotných je mezi chlapci.
- Lepší ekonomické zajištění rodiny znamená vyšší úroveň ZG.

Dospívající ve věku 13–15 let lze z hlediska ZG rozdělit do tří kategorií. Pětina z nich (18,2 %) se pohybuje na nízké úrovni, u největší skupiny školáků (63,2 %) je povědomí o zdravotní problematice na střední úrovni. Další zhruba pětina dětí (18,6 %) je na tom z hlediska získávání informací o zdraví, jejich porozumění a využití velmi dobře. O něco větší procento zdravotně negramotných je mezi chlapci (20 % chlapců a přibližně 16 % dívek).

Gramotnost ovlivňuje zdravotní stav i životní styl

Rozdíly v úrovni ZG se přímo promítají do zdravotního stavu dospívajících. Školáci s nižším hodnocením ZG vykazují prakticky ve všech porovnávaných kritériích výrazně horší výsledky. Jde o nejrůznější aspekty fyzického i duševního zdraví – např. psychosomatické obtíže, riziko depresí nebo celkovou životní spokojenost.

„Děti s nižší úrovní zdravotní gramotnosti jsou na chvostu statistik také v dalších ukazatelích. Markantní je vztah mezi nízkou gramotností a stravovacími návyky,“ říká Michal Kalman, vedoucí výzkumného týmu z UP. Děti z této skupiny jedí málo ovoce a zeleniny a často vynechávají snídani. Studie si všímá také toho, že častěji pijí energetické nápoje. Silná je rovněž vazba mezi zdravotní ne-gramotností a pohybovou ne-aktivitou nebo ne-dostatkem spánku.

2× vyšší je u těchto dětí pravděpodobnost opakované opilosti nebo experimentů s marihuanou. A dokonce 3× vyšší riziko pravidelného kouření.

Socioekonomický status, tedy ekonomické zajištění rodiny, je dalším z klíčů k porozumění všem úrovním zdravotní gramotnosti. Mezi lépe situovanými je čtvrtina školáků s vysokou úrovní gramotnosti (25,2 % oproti 15,9 % u méně majetných rodin). Úroveň ZG se přitom zásadně neliší na základě velikosti sídla, odkud děti pocházejí, tzn. rozdíl mezi městem a venkovem není patrný.

Děti a pandemie?

Zjištění výzkumníků z UP jsou vysoce aktuální v kontextu pandemie covid-19. Informace o zdraví a schopnost s nimi relevantně naložit mohou mít na průběh podobných událostí zásadní vliv.

„Tento typ dat nám může pomoci pochopit, jak na tom mladí lidé opravdu jsou. Jak se chovají. Jak jsou schopni reagovat na současnou situaci. Nebo jak je připravit na podobné hrozby v budoucnosti,“ zdůrazňuje význam konceptu ZG Alena Šteflová, náměstkyně ministra zdravotnictví. Probíhající epidemie vyžadovala od samého počátku neustálé nabádání veřejnosti ke zvýšené hygieně a dodržování obecných zásad pro kontrolu šíření infekčních onemocnění. *„Věřím, že se to pozitivně odrazilo v povědomí všech, tedy i dětské populace,“* doplňuje Alena Šteflová.

Data získaná v rámci mezinárodní studie HBSC považuje za mimořádně důležitá také Srdan Matić, představitel WHO v ČR: *„Zdravotní gramotnost je jedna z dlouhodobých priorit WHO. Tato iniciální studie nám dává skvělý vhled do toho, jaký je aktuální stav zdravotní gramotnosti mezi českými dětmi. Navíc máme data pro srovnání i z několika dalších evropských zemí.“* Prokázaný silný vztah mezi ZG a zdravotním stavem je podle Srdana Matiče dostatečným podkladem pro specifické projekty s cílem zvýšit úroveň ZG dětí a mládeže v Česku.

Kromě toho se počítá s tím, že při příštím sběru dat pro studii HBSC se téma ZG stane jednou ze základních oblastí výzkumu. Podobně jako dopad probíhající pandemie na životní styl náctiletých.

Zdravotní gramotnost do českých škol

Také z těchto důvodů vznikl informačně-vzdělávací materiál určený k okamžitému využití na českých školách. Vychází z nejnovějších zjištění olomouckých výzkumníků. A doplňuje je o konkrétní doporučení a sadu aktivit do výuky s akcentem na 11–15leté školáky. Aktivitu je možné upravit i pro jiné věkové skupiny.

„Materiál má tištěnou část, ale velkou část informací nabízí online. V některých aktivitách pak počítá s distančním plněním úkolů. Zkrátka reaguje na aktuální situaci nejen tematicky, ale také využívanými prostředky. Je to přesně ten typ projektů, které jsme v souvislosti s pandemií covid-19 rychle podpořili,“ uzavírá Petr Konvalinka, předseda Technologické agentury ČR.

Tým z Univerzity Palackého v Olomouci dlouhodobě sleduje a komentuje faktory ovlivňující zdraví českých školáků ve věku 11, 13 a 15 let. Do aktuálního výzkumu úrovně ZG se zapojilo 230 škol a své odpovědi poskytlo více než 9 tisíc dětí.

[Studie HBSC](#) (Health Behaviour in School-aged Children) vzniká ve spolupráci se Světovou zdravotnickou organizací ([WHO](#)). Komplexně se zabývá životním stylem mladé generace. Kromě čerstvých dat o zdravotní gramotnosti se zaměřuje také na pohybovou aktivitu, obezitu a stravovací návyky, konzumaci alkoholu, kouření a spotřebu marihuany nebo pití slazených a energetických nápojů. Do studie jsou kromě České republiky zapojeny čtyři desítky zemí z celého světa.

Více:

www.zdravagenerace.cz

<https://hbsc.cz/>

Klíčové výsledky HBSC: www.euro.who.int/en/hbsc-spotlight-vol1

Klíčová data: www.euro.who.int/en/hbsc-spotlight-vol2

Vytvořeno v rámci projektu podpořeného Technologickou agenturou ČR.

Kontakt pro média:

Mgr. Michal Kalman, Ph.D., Univerzita Palackého v Olomouci

E: michal.kalman@upol.cz | M: 777 752 822 | www.upol.cz

PhDr. Pavla Kortusová Ph.D., asistentka, Kancelář WHO v České republice

E: kortusovap@who.int | T: 224 267 050 | M: 607 819 386 | WHO.Cesko